

זה הדדדדד

زوهديرك ZO HADEREKH

גיליון 30, 31 ביולי 2019

הרס וארס

הריסת בתים, גירוש עובדות וילדיהן וארס גזעני: רה"מ בנימין נתניהו פתח את מערכת הבחירות

לאחר שריצה תקופת מעצר בגין פעילותו העקבית והנחושה. בית המשפט העליון דחה בנובמבר אשתקד את בקשת הערעור של השייח', והותיר על כנם את עשרת חודשי המאסר שנגזרו עליו.

"בנייה בלתי-חוקית" היא העילה שסיפקה המדינה להרס ביתה של משפחת מרוזק ביום רביעי שעבר (25.7). עשרה מתושבי ערעה שבואדי עארה נפצעו בעימותים עם המשטרה בעת הריסת הבית. שלושה בני אדם שהתנגדו להריסה, בהם בנו של בעל הבית, נעצרו בחשד ל"תקיפת שוטרים" ול"הפרעה לסדר". ח"כ יוסף ג'בארין (חד"ש), תושב ואדי עארה, מסר כי "נתניהו מדבר אל האזרחים הערבים-הפלסטינים בשפה אחת, שפת הכוח, ההרס והחורבן, שהיא שפת העליונות היהודית של 'חוק הלאום'". לדבריו, נתניהו "מיישם מדיניות הרס וגם צובר נקודות לקראת הבחירות".

מעצרו של העובדות הפיליפיניות וילדיהן הישראלים הוא נדבך נוסף של שפת הכוח שטומן בחובו "חוק הלאום" (עוד על כך – ר' עמוד 8 בגיליון זה). אמנם נתניהו מנצח על מעשי ההרס, אבל אלה לא יכולים היו להתקיים ללא משרתו הנאמן, שר הפנים ומנהיג ש"ס אריה דרעי. דרעי הוא האיש שבפתיחת מערכת הבחירות בשבוע שעבר הכריז שמפלגתו הדתית והימנית היא המפלגה "החברתית ביותר במדינת ישראל". זו רק ההתחלה: נותרו לביבי עוד כ-50 יום של מעשים שפלים עד שיסולק, כך נקווה.

החלה מערכת הבחירות של הליכוד והעומד בראשה בנימין נתניהו. בלי בלונים וסיסמאות, בלי ג'ינגלים וצעקות "היידה שרה" – נפתחה מערכת הבחירות של רה"מ בשבוע שעבר עם הריסת בתים, גירוש עובדות פיליפיניות וילדיהן

הישראלים וטפטוף בלתי-פוסק של גזענות ממסדית. הטפטוף הזה הופך לעתים שיטפון של מעשים ומילים. זו תמצית מסע הבחירות של ביבי: הרס וארס. הריסת בית בואדי עארה; הריסת 70 יחידות דיור בשטחי הרשות הפלסטינית שתחת כיבוש; והריסתו החוזרת של הכפר הבלתי-מוכר אל-עראקיב שבנגב – כל אלה בוצעו תוך ארבעה ימים. מכונת ההרס הישראלית גם מפיצה שקרים כדי לתרץ מעשים בלתי אנושיים.

"אלה מבנים לא מאוכלסים", אמר דובר משרד החוץ בעקבות פניית הכתבים הזרים שסיקרו את הרס הבתים הסיטונאי בשכונת ואדי אל-חומוס שבצור באהר. בתמונה שבמרכז עמוד זה, שצילמה הפעילה הירושלמית סהר ורדי, נראים

שוטרי משמר הגבול, קלגסי הכיבוש, גוררים בכוח את תושבי אחת הדירות "הלא מאוכלסות".

"פלישה לאדמות מדינה", נאמר שוב ושוב כאשר תושבי אל-עראקיב מנסים להקים מבנים ארעיים ליד קברי יקיריהם. השייח' סיאח א-טורי נעצר שוב ביום חמישי (25.7) בשל התנגדותו להרס כפרו. זו הפעם ה-147 שנציגי השלטונות מגיעים אל המבנים הספורים שבכפר, דרומית לרהט, והורסים אותם.

יצוין שהשייח' שוחרר ביום שלישי שעבר (23.7) מהכלא

איראן זה כאן

"מחקר של מכון פיו האמריקאי שפורסם השבוע מצביע, כי החופש הדתי בישראל דומה לזה השורר במדינות כמו סעודיה, סוריה ואיראן. לפי המחקר, ישראל היא אחת מ-20 המדינות המגבילות ביותר בעולם את חופש הדת של אזרחיה. לפי המכון, ישראל נמצאת במקום החמישי בעולם ב'עונות חברתית על רקע נורמות דתיות', ובמקום השישי ב'מתחים ואלימות בין דתות שונות' - ציון גרוע יותר מזה של סוריה. המחקר ציין גם את האיסור לנסוע בכלי רכב בשבת בשכונות חרדיות וההטרדה של נהגים שעושים זאת. כמו כן, מציינים [במחקר] כי פוליטיקאים בישראל 'מסתמכים על אמונות או סמכויות דתיות בעניינים משפטיים'."

(הארץ, 18.7)

לתניהו תהיה הרבה עבודה במעשיה

"אכשיר את דור ההמשך בהנהגת התנועה והמדינה."

(בנימין נתניהו, "ישראל היום", 19.7)

החמרת האבטלה בענף המדובבים

"המשטרה חדלה לאחרונה להעסיק 58 מדובבים ומקורות מודיעין בעייתיים במערך הדיכוי שהיא מפעילה עם שב"ס. זאת, כחלק מהפקת לקחים מדו"ח מבקר המשרד, דוד כהן, שנערך בשנת 2017. המדובב הוא בדרך כלל עבריין מורשע, המרצה עונש מאסר, שהמשטרה מגייסת לטובת חילוץ מידע והודאות מנחקרים העצורים במתקני כליאה."

(מקור ראשון, 19.7)

לפחות לא שלח אותה לארץ מוצאה

"הנשיא דונלד טראמפ נפגש עם נדיה מוראד, כלת פרס נובל לשלום שברחה משבי דעאש וטלטלה את העולם כשחשפה את מעשי האונס שביצעו אנשי ארגון הטרור באלפי נשים יזידיות בעיראק."

מוראד ביקרה בבית הלבן כדי לבקש את עזרת הנשיא בהצלת חצי מיליון מבני עמה שניצלו וברחו, אך עדיין אינם יכולים לשוב לביתם בשל העימותים במדינה. חילופי הדברים בין השניים, שתועדו בסרטון ושוגרו לכל העולם, גררו ביקורות רבות על הנשיא, לפיהן הוא לא הפגין שום רגישות או ידע ביחס למוראד. בין היתר, לאחר שסיפרה כי אמה וששת אחיה נהרגו, שאל אותה טראמפ: 'איפה הם עכשיו?'. היא נאלצה לומר שוב: 'הם מתים. קבורים בקבר אחים בסינג'אר'. כשציינה את הסכנות הטמונות לבני עמה בעיראק המסוכסכת, קטע אותה ואמר: 'אבל דאעש איננו'."

מוראד השיבה כי אמנם נכון הדבר, אך ציינה את העימותים בין הממשלה העיראקית לחבל כורדיסטן. הנשיא שאל: 'כורדים ומי עוד בדיוק?'. ביקורת הוטחה בנשיא גם על התנהלותו בסוף הפגישה, כששאל את מוראד: 'זכית בפרס נובל, נכון? למה העניקו לך אותו?'."

(ניו יורק טיימס, 21.7)

רגע, שלי לא הודיעה על פרישה?

"אנחנו מתכוונים לשנות, להביא בשורה חברתית אמיתית. לא ימין ולא שמאל."

(ח"כ עמיר פרץ במסיבת עיתונאים עם אורלי לוי-אבקסיס, 18.7)

איזו גאווה... הורגים בני אדם!

"ישראל היא המדינה היחידה בעולם שהורגת איראנים כבר שנתיים. אנחנו מכים באיראנים מאות פעמים בסוריה, לפעמים מודים בכך, לפעמים פרסומים זרים חושפים את העניין. לפעמים רמטכ"ל, לפעמים מפקד חיל האוויר היוצא, אבל הכל זה מדיניות מתואמת. הם יודעים בדיוק עם מי להתעסק, ואת מי אפשר לעצבן. אותנו לא."

(השר לשיתוף פעולה אזורי צחי הנגבי, רשת ב', 21.7)

דברים בשם אומרם

תמיד נגד הערבים, הפעם נגד העובדים

"יש להעביר את החוק למניעת שביתות בשירותים חיוניים ולשחרר את אזרחי ישראל מלפיתת החנק של הוועדים החזקים ביותר ברכבת, בנמלים ובחשמל."

(שר החינוך לשעבר נפתלי בנט, אתר "סרוגים", 17.7)

מכתבים

למערכת

על סיקור המחאה ב'זו הדרך'

אני קורא נאמן של "זו הדרך" זה כמה שנים ולרוב שמח על בחירת הנושאים המגוונת, המשלבת את המידי עם פרספקטיבה היסטורית ואידאולוגית רחבה.

אני מודה שבשבועות האחרונים אני מעט מבולבל מבחירת הנושאים. הארץ רגשה ורעדה בגלל הרצח של סולומון טקה וההפגנות הסוערות שהגיעו בעקבותיו, כמחאה על ההזנחה של שכבות אוכלוסייה רחבות.

במקום להציע ניתוח של המצב מנקודת מבט מעמדית-כלכלית וניסיון להבין את הזרמים החברתיים והפוליטיים המשתנים, "זו הדרך" התעלם מהנושא.

עם כל הכבוד לפוליטיקה מפלגתית, לה הוקדש מקום נרחב בסיקור השוטף, אנו כקומוניסטים מבינים שהגישה הליברלית הרואה בנעשה בפרלמנט כעיקר העשייה הפוליטית היא שגויה מבסיסה. המעשים הפוליטיים החשובים מתרחשים בספירה הציבורית, ברחובות ועל הכבישים.

אני חושב שראוי להקדיש יותר מקום למחאות ולניתוחן, כמו גם למחאות נגד העזובה השוררת בתחום החינוך לגיל הרך שפרצו השבוע אשר גם להם ממד מעמדי מובהק. ובאופן כללי, להיות השופר של מאבקי עובדים, מקומיים, סביבתיים וחברתיים שאינם מקבלים את תשומת הלב או את ההקשר הרחב הראוי להם. הכל נכתב מתוך הערכה גדולה לעשייתכם המבורכת.

עמיר לקח אביבי, תל אביב

תגובת המערכת: אנו מבינים ללבן של הקורא ושותפים לציפיותיו. לדאבונו, הופעת "זו הדרך" כרוכה באילוצים מסוימים הנובעים ממספר עמודי המצומצם ומהעובדה שמדובר בשבועון ולא בעיתון יומי.

זו הסיבה שבגללה אנו "מאזנים" את הסיקור השבועי עם שפע ידיעות, חלקן בלעדיות, המתפרסמות מדי יום באתר האינטרנט של מק". אנו מלאים תקווה כי מהדורה יומית מקוונת של "זו הדרך" תוכל לתת מענה הולם יותר להערות הקוראים.

ניתן לשלוח מכתבים למערכת באמצעות הדוא"ל

zohaderekh@gmail.com

או לחיבת דואר 26205 ת"א-יפו 6126102

מחקר חדש של מרכז אדוה לשוויון וצדק חברתי בישראל

ההתנחלויות נגד עיירות הפיתוח

המועסקים בהן עובדים בחוץ. כשני שלישים (65%) מתושבי ההתנחלויות עבדו מחוץ ליישוב המגורים. זאת בהשוואה לשיעור של 54% בקרב כלל הציבור. יצוין כי רוב המתנחלים מועסקים בשטחי ישראל, ולא בהתנחלויות אחרות בשטחים. מחברי הדוח חילקו את ההתנחלויות לשלוש קבוצות: התנחלויות אידיאולוגיות, התנחלויות של "משפרי דיור" והתנחלויות "חרדיות". הם מצאו כי מתנחלים המכונים "אידיאולוגים" (קרי אנשי ימין קיצוני-דתי) משתכרים הרבה יותר (11,000 שקל לחודש בממוצע) מהעובדים בעיירות הפיתוח (כ-9,000 שקל לחודש בממוצע). בהתנחלויות החרדיות ההכנסה נמוכה אף יותר ועומדת על כ-6,000 שקל לחודש בממוצע בלבד.

הכיבוש: כמה זה עולה לנו?

הכסף שהופנה לעיירות הפיתוח מעולם לא היה רב במיוחד. התשתיות היו דלות וכך גם השירותים המדינתיים שהוענקו. לעומת זאת, המשאבים המושקעים בהתנחלויות גדולים הרבה יותר. "ההתנחלויות נהנות ללא ספק מתקציבים ממשלתיים נדיבים: המדינה מסייעת למתנחלים, בעיקר לאלה היושבים בהתנחלויות האידיאולוגיות, ברכישת דיור – הלוואות נוחות למשתכנים, מימון מחצית מעלות הפיתוח של פרויקט בנייה, פטור ממכרז על הקרקע והנחה של כ-70% מערך הקרקע. בנוסף, הממשלה מסבסדת את שירותי החינוך, הבריאות והרווחה בשיעורים גבוהים מאלה הנהוגים בתוך הקו הירוק", נכתב במחקר.

ואולם, החוקרים מציינים דבר נוסף: "ההוצאה התקציבית הגדולה ביותר על ההתנחלויות היא לא זו המקדמת רמת חיים, אלא זו המבטיחה לכל התנחלות ולכל מתנחל הגנה צבאית ומשטרתית מסביב לשעון".

עלות גבוהה במיוחד כרוכה בהחזקתן השוטפת של חטיבות צה"ל שלמות העוסקות יום וליל בשמירה על ההתנחלויות. עלות גבוהה היא גם זו הכרוכה בסלילת הכבישים, בין השאר כדי לאפשר למתנחלים גישה מהשטחי הכיבוש למדינת ישראל, שם רובם מועסקים.

נוסף לכבישים המרכזיים ובהם חוצה שומרון, חוצה בנימין, חוצה יהודה וכביש 1 מזרח, נסללו מאות קילומטרים של כבישים העוקפים את היישובים הפלסטיניים.

עלות גבוהה נוספת היא מיגון ההתנחלויות – גדר היקפית אלקטרונית, פטרולים, מגדלי שמירה, אמצעי תצפית, כיתות אבטחה, לחצני מצוקה, שערים חשמליים, דרכי חירום ועוד. לכל אלה יש להוסיף מיגון אוטובוסים והעמדת רכבי ליווי לספקים ולנותני שירותים. אין לשכוח את הפיקוח ההדוק על הפלסטינים החיים תחת כיבוש זה עשרות שנים, לרבות מערך של חסימות, מחסומים, שערים, נקודות ביקורת ומעברים. לכך יש להוסיף את גדר ההפרדה, שהתוואי של רובה עוברת בשטחים עצמם, הנמתחת לאורך של 815 ק"מ ושעלותה כ-12 מיליארד שקל.

בסיכום כותבים המחברים: "פרויקט ההתנחלויות מבטיח כי הסיפוח ימשיך לדחוק לשוליים את הפיתוח. אילו היו סכומים שכאלה מופנים על פני השנים לפרויקט, סביר להניח כי היא כבר הייתה פחות פריפריאלית".

מרכז אדוה פרסם לאחרונה מחקר חדש הבוחן שני פרויקטים מדינתיים מרכזיים בתולדות מדינת ישראל: הקמתן של עיירות הפיתוח (לפני מלחמת יוני 1967) ושל ההתנחלויות, לאחר כיבוש השטחים הפלסטיניים. ההתנחלויות הפכו פרויקט לאומי מרכזי מאז המהפך שהעלה את הליכוד לשלטון ב-1977. את המחקר ערכו ד"ר שלמה סבירסקי, ירון הופמן-דישון ואתי קונור-אטיאס.

לדברי המחברים, "פרויקט עיירות הפיתוח מייצג סדר יום לאומי שעיקרו חיזוק וביסוס של המדינה שהוקמה בגבולות שמעבר לתכנית החלוקה, תוך השקעה בקליטה וביישוב של מאות אלפי עולים, במקרים רבים באתרים של יישובים פלסטיניים שנכבשו. סדר יום זה כלל, ברוח התקופה, הבטחה של פיתוח ושל פרנסה, חינוך, השכלה ורמת חיים".

לעומת זאת, "פרויקט ההתנחלויות מייצג סדר יום שעיקרו הרחבת גבולות המדינה מעבר לגבולותיה המוסכמים כדי לעכל את השטחים והאוכלוסייה שנוספו באותה מלחמה. המדינה החליטה להרחיב את אחיזתה גם בשטחים, תוך מניעת הקמתה של מדינה פלסטינית ריבונית – גם אם פירוש הדבר הארכה נוספת של הסכסוך – ולמעשה ללא סוף נראה לעין של הסכסוך עם הפלסטינים. פרויקט ההתנחלויות מבטיח כי הסיפוח ימשיך לדחוק לשוליים את הפיתוח, כאשר הכוונה כאן היא לא רק לעיירות הפיתוח אלא לכלל היישובים וקבוצות האוכלוסייה הזקוקים לשדרוג משמעותי של רמת החיים ובהם היישובים הערביים והשכונות הדרומיות בערים הגדולות".

מפיתוח לפרפריה...

עיירות הפיתוח הוקמו בעשורים הראשונים לאחר קום המדינה. מלכתחילה הייתה הבטחת הפיתוח שלהן בעייתית: הן הוקמו בדרך כלל רחוק מן המרכז, סבלו שנים ארוכות מהיעדר תשתית כלכלית ומאבטלה גבוהה. במקום שימשו מרכזי שירות עירוניים לסביבתן הכפרית, הן התקשו להתחרות בקיבוצים ובמושבים שבקרבתן.

בעוד שהמרכז פנה לכיוון של תעשיות היי-טק, נשענו עיירות הפיתוח על תעשיות מעוטות טכנולוגיה. ההבטחה שהייתה גלומה במושג "פיתוח" פינתה מקום להשלמה עם מיקומן רחוק מן המרכז. משימת הפיתוח נקטעה זמן רב לפני שהושלמה, ואת מקומה תפס מושג חדש: "פרפריה".

מהמסמך עולה כי עיירות הפיתוח עברו במהלך השנים שינויים רבים וכעת מתגוררים בהן כ-850 אלף תושבים, כעשירית מאוכלוסיית מדינת ישראל. רובן מדורגות באשכולות החברתיים נמוכים – 3 עד 5. הגדולה שבהן, בית שמש, מדורגת באשכול 2. רק כרמיאל, יוקנעם עלית ויבנה מדורגות באשכולות 6 ו-7. יצוין ש-15 מתוך 25 עיירות הפיתוח מיישמות עתה "תכנית הבראה".

מפרפריה להתנחלות...

גם ההתנחלויות, לכאורה, הן "פרפריה". אך בניגוד לעיירות הפיתוח, ההתנחלויות לא נזקקו לפיתוח משל עצמן, בהיותן סמוכות לערים הגדולות במרכז הארץ. רבות מן ההתנחלויות משמשות כ"ערי שינה" של עובדי ועובדות מדינה: פקידי ממשלה, אנשי צבא, מורות, אחיות, עובדות סוציאליות וכיו"ב. התנחלויות אלה מצטיינות בכך שמרבית

מרקסיזם ופמיניזם במאה ה-21

הפועלים במקביל. הניצול המעמדי נובע מתהליך הייצור והדיכוי המגדרי - מתהליך השעתוק החברתי.

לפי גישת השעתוק החברתי, שתי צורות ניצול אלה קשורות באופן יסודי ומבני, אבל אף לא אחת מהן איננה נגזרת של השנייה.

שני הדיכויים הללו הם תהליכים יסודיים המאפיינים חברה קפיטליסטית ופטריארכלית.

שעתוק חברתי הוא התהליך שבמסגרתו מיוצר מחדש כוח העבודה, אבל למעשה כולל את כל המנגנונים והפעולות שבהם אנשים, משפחות וקהילות "משעתקים" או מייצרים את עצמם מחדש - יום אחר יום ודור אחר דור.

תהליך זה כולל גידול ילדים, פעילות פנאי ומנוחה, תחזוקת משק בית, קניות, בישול, ניקיון, חינוך (כולל הכשרה מקצועית והטמעת אידיאולוגיה ומנהגים חברתיים), טיפול רפואי, דאגה לזקנים, וקיום שוטף של עובדים ועובדות ברמה הביולוגית, הרגשית והחברתית, כך שיוכלו להמשיך לעבוד ולהעמיד דור נוסף של עובדים.

גישת השעתוק החברתי גורסת כי הניתוח המרקסיסטי של החברה עוסק בדרך שבה אנשים מייצרים ומשעתקים את חייהם החומריים והחברתיים. משום כך היא חוזרת לבחון את ההנחות של ביקורת הכלכלה המדינית של מרקס, שיצאה נגד הכלכלנים הבורגניים שהתייחסו לשוק במנותק מהחברה.

הקפיטליזם, לפי מרקס, מקיים תהליך ייצור נצלני באמצעות ניכוס כוח העבודה העורך של

העובדים, אבל גם קשור בתהליכי החלוקה, הצריכה והשעתוק החברתי.

לכן קושר הניתוח של מארקס בין תהליך הייצור הקפיטליסטי לבין תהליך השעתוק החברתי. ערך כוח העבודה נקבע בהתאם לסך ההוצאות הדרושות לייצורו מחדש (מיום ליום ומדור לדור).

לדוגמה, שכר עבודה בת שמונה שעות צריך להבטיח את הייצור מחדש של כוח עבודה זה לשמונה שעות גם ביום למחרת. כלומר, הקפיטליזם הוא לא רק תהליך של צבירת הון, אלא גם תהליך הייצור מחדש של המעמדות העובדים שהודות לעבודתם קיים הקפיטליזם.

גישת השעתוק החברתי, במובן זה, מאפשרת להרחיב את הניתוחים המשמעותיים שכבר התקיימו לאורך שנים בקרב הוגות פמיניסטיות מרקסיסטיות בנוגע לעבודות הבית, וכן לדון במכלול העבודות המוטלות על נשים במטרה לקיים את תהליך השעתוק החברתי.

מעמד העובדים מספק לקפיטליזם עבודה שכירה וערך עודף בתהליך הייצור תמורת שכר, אולם הקפיטליזם תלוי לא פחות בעבודה הביתית ההכרחית לייצור ולשעתוק כוח העבודה. כשם שיחסי הייצור הקפיטליסטיים מכתיבים את תנאי העבודה השכירה, כך יחסי המגדר הפטריארכליים מכתיבים את תנאי העבודה הביתית הנתפשת כעבודה נשית.

לכן אי אפשר להבין את הקפיטליזם או את הפטריארכיה בלי להבין את העבודה המצופה מנשים - שעתוק חברתי של המעמדות המרכיבים את החברה, מגידול ילדים ועבודות בית ועד תמיכה נפשית.

אבל בעוד שהגישה האקונומיסטית ראתה את העבודה הביתית רק כנגזרת של יחסי הייצור הדרושים לאספקה של עבודה שכירה, ובעוד שגישת השיטה הכפולה בחנה את היחסים החברתיים של העבודה הביתית בנפרד מיחסי הייצור הקפיטליסטיים, ניסתה גישת השעתוק החברתי למצוא מבנה תיאורטי אחד שיכלול את שני סוגי הדיכוי הללו בכפיפה אחת. דיון זה תרם להרחבת הניתוח המרקסיסטי של הכלכלה אל מעבר לאמצעי הייצור והעבודה השכירה. כך הוא כולל גם את המאבק על השליטה בגוף האנושי ובעבודה היוצרת של נשים מעבר לשוק הפורמאלי: מעבודת בית ועד להריון.

אם כן, גישת השעתוק החברתי דורשת מצד אחד ניתוח מטריליטי של הפטריארכיה, אך לא פחות חשוב מכך גם בחינה מחדשת של שאלות הייסוד המרקסיסטיות באמצעות ניתוח הבורח את הכלכלה לא רק כשוק, אלא כמערכת של יחסים חברתיים משתנים המשעתקים את המבנים החברתיים מדור לדור.

היא גם מרחיבה את הביקורת של קרל מרקס עצמו על חקר הכלכלה הפוליטית, באמצעות ניתוחים ומסקנות בתחומים שהוא לא בחן.

ניתוח זה הביא כמה מהחוקרות בגישת השעתוק החברתי לטעון כי הפטריארכיה והקפיטליזם אינם קיימים כיום כמערכות נפרדות אלא כמערכת אחת של קפיטליזם פטריארכלי (או פטריארכיה קפיטליסטית); שמאבקי נשים על השליטה בגופן ובמרחב הקהילתי שלהן יכולים להיות אנטי-קפיטליסטיים לא פחות; וכן שמאבקי עובדים ועובדות על השליטה במקומות העבודה ובמרחב הציבורי יכולים וצריכים להיות פמיניסטיים. הפמיניזם המרקסיסטי מאפשר לנו אפוא לחשוב מחדש על כלל השקפת העולם המרקסיסטית במאה ה-21.

במקום לתעדף הגדרה חברתית אחת על השנייה, או פשוט לצרף מאבק אחד לאחר, עלינו להבין שתפישת הכלכלה הפוליטית המרקסיסטית עוסקת בכלל הממדים והגוונים בהם מתקיימת החברה שלנו.

גישה זו עולה בקנה אחד עם ההבנה, שהחוויה החומרית של יחסים חברתיים תמיד כוללת מגוון של קטגוריות המתקיימות בו זמנית. "הקונקרטי הוא קונקרטי כיוון שהוא הריכוז של הרבה מאפיינים, לכן אחדותו של המגוון", כפי שכתב מרקס. התשובה לאתגרים האמתיים אשר "פוליטיקת הזהויות" מציבה בפני המרקסיזם היא בחינה מערכתית, יסודית ורחבה המכילה מגוון של חוויות חברתיות. בחינה זו מנסה למצוא פתרון שיטתי, כולל ומאחד מתוך מגוון זה.

בדחותנו את ההצעה של חסיד "פוליטיקת הזהויות" לוותר על הפרויקט של מרקסיזם כ"אידיאולוגיה גדולה" המציעה הסבר כולל ושינוי מבני של החברה, אנו בוחרים להתמודד עם האתגר הפוסט-מודרני ולהתעקש להציג פוליטיקה מאחדת שאינה מוחקת או מכפיפה לגורם כלשהו את מגוון החוויות והיחסים החברתיים.

במקום הנסיגה של השמאל הליברלי לתפישת צרה ומצומצמת של "הפוליטי", מתעקש המרקסיזם לבחון את מערך יחסי הכוחות המעצבים כל היבט של החברה, מיחסי עבודה עד למבנה המשפחה, כמערכות פוליטיות הניתנות לשינוי, ולהציע להן חלופות מהפכניות.

עמרי עברון

גישה אחרת מכונה תיאורית השיטה הכפולה. לפי גישה זו קיימות שתי מערכות חברתיות מקבילות הנשענות על שני סוגי דיכוי נפרדים: מצד אחד הפטריארכיה והדיכוי המגדרי של נשים, ומצד שני הקפיטליזם והניצול המעמדי של כלל העובדים.

גם הפטריארכיה היא בייסודה מבנה מטריליטי, אך היא מתקיימת באופן עצמאי מהמבנה המעמדי. כמובן שישנן הצטלבויות ובפועל שתי המערכות מחזקות זו את זו, אבל בייסודן הן נבדלות. לכן, לפי גישה זו, המאבק הסוציאליסטי והמאבק הפמיניסטי מצריכים אסטרטגיה של יצירת ברית בין מאבקים נבדלים. וזאת, בלי להכפיף סוג אחד של דיכוי או מאבק לזולתו.

בעוד שגישת השיטה הכפולה תרמה להבנה הייחודית של דיכוי נשים מזווית מטריליטי, תרמה הגישה האקונומיסטית להמשך הלימוד והמחקר בתחום ניצול הנשים בעבודה ולביסוס הקשר בין אפליה מגדרית לבין סוגיות חברתיות רחבות יותר. שתי הגישות מייחסות חשיבות לברית בין מאבקי עובדים למאבקי נשים, אבל מנימוקים שונים.

במקביל לשתי גישות אלה, התפתח נוסף, הנקרא גישת השעתוק החברתי. לפי ניתוח זה, הדיכוי המגדרי והדיכוי המעמדי הם צדדים שונים ומובחנים של אותה שיטה ניצול

מאמר זה נכתב עבור קוראי "זו הדרך" בעקבות המפגש השני של הסדרה הרעיונית "מרקסיזם במאה ה-21", הנערכת בשבועות האחרונים במועדון הגדה השמאלית ביוזמת סניף תל-אביב של מקי. בגיליון "זו הדרך" הקודם ראה אור המניפסט האקו-סוציאליסטי שכתבו ג'ואל קובל ומיכאל לוי בסדנת מחקר שנערכה בספטמבר 2001 בצרפת, שאף הוא שימש חומר קריאה במסגרת אחד ממפגשי הסדרה בהנחיית ד"ר אפרים דויד, ועסק במשבר הסביבתי ובמשבר הגלובליזציה הקפיטליסטית.

נשים, בישראל כמו בשאר העולם, הן הרוב בקרב העובדים העניים. צבירת ההון הושגה כבר מימי ראשית הקפיטליזם על הגב של נשים וילדים במפעלי היזע הראשונים ונמשכת עד ימינו. לפי גישה המכונה הגישה האקונומיסטית, המאבק הפמיניסטי לשחרור נשים הוא בהכרח חלק מהמאבק הסוציאליסטי לשחרור העובדים משלטון ההון. על מנת שהמאבק המעמדי יצליח, עליו לאחד את העובדים והעובדות ולחתור לשוויון מגדרי. זאת כדי לא ליפול בפח ההפרד ומשול שטמנה הבורגנות.

שבראשה עומד שר החוץ ג'יבראן בסיל, חתנו של מישל עאון הנשיא הנוכחי. בסיל וג'ע'ע לוטשים עיניהם לנשיאות לבנון בעתיד ומתחרים על הייצוג המרוני.

בלבנון חיים כשישה מיליון תושבים – נוצרים, מוסלמים ודרוזים. לבנון היא מדינת זהויות: כל דת מופצלת לעדות המאורגנות במפלגות. מאז 1932 נמנעים מספירה רשמית של האוכלוסייה, מחשש שזו תערער את מבנה השלטון המבוסס על קריטריון עדתי-פוליטי (הנשיא תמיד מרוני, רה"מ סוני ויו"ר הפרלמנט שיעי).

יחסית לאוכלוסייתה, בלבנון חיים יותר פליטים מאשר בכל מדינה אחרת בעולם; כל אדם רביעי בלבנון הוא פליט. לבנון משמשת מקלט לכמיליון וחצי פליטים מסוריה ולמאות אלפי פליטים פלסטינים. למצב זה השלכות חמורות על הכלכלה, החברה והפוליטיקה.

הפלסטינים בלבנון הם פליטי-1948 ופליטי הכיבוש שחברו לארגונים הפלסטיניים משנות ה-70. בשנות ה-80, בעת מלחמת האזרחים בלבנון, עזבו פלסטינים רבים את המדינה. בלבנון חיים 450 אלף פלסטינים לפי אונר"א, ו-170 אלף לפי ספירות לבנוניות אחרונות. מספרים אלה אינם כוללים פלסטינים שברחו מסוריה עקב מלחמת האזרחים הנוכחית.

הפלסטינים מרוכזים ב-12 מחנות רשמיים וביישובים ארעיים קטנים. המחנות מתפקדים (מאז 1969) כשטח אקסטרא-טריטוריאלי שמנהלים ארגונים פלסטיניים חמושים. פליטים סורים רבים השתכנו באותם מחנות. הדינמיקה בין הפלגים הפלסטיניים, האסלאמיסטיים והקבוצות הסוריות – מדרדרת את יכולת המשילות של השלטון.

כ-30 אלף פלסטינים (עשירים או נוצרים) אוזרחו בשנות ה-50. אך רוב הפלסטינים הם סונים, ולשאלת אזרחותם השפעה על האיזון הפוליטי השביר של לבנון. הפלסטינים בלבנון נמצאים בסטטוס של פליטות מתמשכת: הם רשומים כ"זרים" ונמנעת מהם האפשרות להתאזרח. לרובם הגדול אין תעודות זהות והם משוללי גישה לביטוח לאומי, לשרותי הבריאות, החינוך והתעסוקה של המדינה. אסור להם לנהל עסקים, להחזיק ברכוש או להוריש ולרשת. אין להם חופש מגורים.

כדי לעבוד הם זקוקים להיתרי עבודה, שכמעט אינם ניתנים. פלסטינים מנועים מלעסוק בכ-70 מקצועות (למשל רפואה, הנדסה, משפטים, ספרים ונהגי מונית), ונמנעת מהם חברות באגודות מקצועיות, שהיא תנאי לקבלת אישור עבודה. הפלסטינים מרוכזים בעיקר בעבודות חקלאות, בניין ופקידות, והאבטלה בקרבם גבוהה (כ-20%). לסטטוס הפוליטי יש אפוא גם משמעות מעמדית חשובה. יצוין כי הממשלה בלבנון אישרה בשבוע שעבר קיצוצים חמורים בתקציב כדי להוריד את הגרעון, ששיעורו עמד על כ-11% מהתל"ג ב-2018. הנחישות להיפטר מפליטים סורים היא חלק מההבטחות לנושי המדינה. השיתוק שאוחז בממשלת לבנון מונע את החרגת הפלסטינים מהחוקים החדשים.

במשך 70 שנה שימרו הלבנונים את הפלסטינים בלבנון במצב של "חיות מושהית" (suspended animation) במחנות, ומנעו מהם את האפשרות לשפר את גורלם. ההחמרה במצבם הבלתי-בטוח של הפלסטינים בלבנון מעלה שאלות נוקבות לגבי מחויבותן של לבנון ומדינות ערביות אחרות לפלסטינים.

אבישי ארליך

הפגנה במחנה הפליטים רשידיה (צילום: אל-אחבאר)

מעמד הפלסטינים בלבנון לא בטוח

ביום שישי האחרון נערכה שביתה כללית ב-12 מחנות הפליטים הפלסטינים הפזורים בלבנון. מוקדם יותר החודש הגביר שר העבודה הלבנוני-מרוני קמיל אבו-סלימאן את אכיפת ההגבלות על "עובדים זרים", וכלל בהם גם את הפלסטינים והסורים תוך חיובם להשיג ולהציג רישיונות עבודה. פקידי ממשל וחיילים פשטו על עסקים וחנויות שהעסיקו עובדים ללא רישיונות וסגרו אותם. הפלסטינים הגיבו בהפגנות המוניות, שעדיין נמשכות, בשביתות כלליות ובימי זעם במחנות. כצד הפסקת תמיכת ארה"ב באונר"א, טוענים הפלסטינים כי תקנות אלה הן חלק ממאמצי ארה"ב לכפות עליהם את "עסקת המאה" תוך הגברת הלחץ הכלכלי. את ההפגנות יזמו כל הפלסטיניים ב-12 מחנות הפליטים במדינה. הנהגת המחנות הודיעה שהמחאה תימשך עד שאבו-סלימאן יודיע על החרגת הפלסטינים מהמגבלות על "זרים". הפלסטינים טוענים כי הם אינם עובדים זרים, וכי הסכמה על כך הושגה עם הממשלה כבר ב-2010. הם איימו באינתפאדה שתפשט גם לגדה ולעזה. נציגי הרשות הפלסטינית וחמאס שוחחו עם ראש הממשלה הסוני סעד ח'ירי ועם נביה ברי השיעי, יו"ר הפרלמנט.

אלה הצהירו שהפלסטינים לא ייכללו בהגבלות על העובדים הזרים במדינה וקראו לאבו-סלימאן להצהיר על כך רשמית. אבו-סלימאן מסרב.

קמיל אבו-סלימאן הוא בן לאחת המשפחות המרוניות המיוחסות ביותר. עד לאחרונה היה נשיא חברת "דקר" בלונדון, חברת ייעוץ משפטי-פיננסי גדולה. הוא מומחה עולמי לשוקי הון, לקרנות השקעה ולהנפקת אגרות חוב. אבו-סלימאן למד באוניברסיטת סנט-ג'ורג' שבביירות (אוניברסיטה ישועית פרטית יוקרתית לבני עשירים), בהרווארד ובטאפט.

בשנה האחרונה שב ללבנון ומונה לתפקיד שר העבודה. הוא משתייך למפלגה "הכוחות הלבנוניים", המפלגה הנוצרית השנייה בגודלה. בראשה עומד סמיר ג'ע'ע, ממנהיגי הפלנגות שהשתתפו ברצח הפלסטינים בסברה ובשתילה. מפלגתו מתחרה במפלגה "התנועה הפטריוטית החופשית"

שורשי המפלגה הקומוניסטית הירדנית

100

מאה שנים למפלגה

תמיכה פומבית בתכנית החלוקה של האו"ם, אך לאחר המלחמה נותר בגדה המערבית, פעל לשיקומה של הליגה לשחרור לאומי בשטח שכבשה ירדן ונבחר ליו"ר שלה. הוא גם היה המזכ"ל הראשון של המפלגה הקומוניסטית הירדנית.

בספר זיכרונותיו, שחלקו צוטט בעבודתו

של כבהא, כתב נסאר: "כתוצאה

ממלחמת 1948, נחלקה פלסטין לשניים וכך גם הליגה לשחרור לאומי. רוב מנהיגי הליגה וחבריה נשארו מכורח גיאוגרפי ומבחירתם האישית בחלק עליו קמה מדינת ישראל; מיעוט של חברים, וביניהם אנוכי, נשארו בגדה המערבית. מאחר שנחשפנו למציאות פוליטית וגיאוגרפית שלא הייתה צפויה, החלטנו להשלים עם המצב ולהתחיל

בשיקומה של הליגה מחדש, תוך שמירה על שמה המקורי. התנגדנו לסיפוח הגדה מערבית [לירדן] ונאבקנו להקמת מדינה פלסטינית. אך בשני נושאים אלה נחלנו כישלון, ובשל כך החלטנו לייסד את המפלגה הקומוניסטית הירדנית."

להכרה במדינת ישראל

המפלגה החדשה פרסמה מצע ("אמנת יסוד"), שבו הוצגה האידיאולוגיה של המפלגה כפי שעיצבו וגיבשו מייסדיה. לדברי כבהא, "עיון בגוף האמנה מראה בוודאות כי האידיאולוגיה של המפלגה לא יובאה מהקומוניזם העולמי. המפלגה הקומוניסטית הירדנית לא הייתה שונה מאחיותיה הערביות, אולם העקרונות האידיאולוגיים של המפלגה הובאו בעיקר מהמפלגה הקומוניסטית שפעלה בארץ (פק"פ)".

האמנה כללה 12 סעיפים, ש-11 מתוכם עסקו בתמורות ההיסטוריות הנרחבות שהתחוללו בפלסטין ובמזרח התיכון בין 1945 ל-1951. בסעיף הראשון והפותח ניתן ללמוד על החשיבות הרבה שייחסה המפלגה למאבק באימפריאליזם. הוא גם שיבח את "הניצחון הגדול של העמים בהנהגת ברית המועצות על הנאצים ב-1945". לידם של הקומוניסטים הירדנים, ניצחון זה היה דוגמא לכל העמים החיים תחת כיבוש קולוניאליסטי. הם כתבו: "העם הערבי-הפלסטיני והעם היהודי בפלסטין אמורים להתאחד במאבק משותף נגד האימפריאליזם". אותו סעיף הצביע על ארה"ב כשחקן אימפריאליסטי חדש במזרח התיכון. "היא פעולת בצדה של בריטניה, השחקן האימפריאליסטי הוותיק באזור, הממשיכה לנהל את ענייני הפנים והחוץ של ירדן ושל עיראק", נכתב.

ראשי המפלגה ראו באימפריאליזם הבריטי אחראי לגורלם המר של הפלסטינים ב-1948 והשליט בפועל בממלכה הירדנית. לפי האמנה, הבריטים עמדו גם מאחורי מעשי האיבה בין יהודים לערבים ואף סיכלו את תכנית החלוקה של האו"ם. המפלגה תמכה בתכנית החלוקה, בדומה למפלגות הקומוניסטיות באזור, ואף קראה להכרה במדינת ישראל, לשיבת הפליטים הפלסטינים לאדמותיהם ולבתיים ולהקמת מדינה פלסטינית בצד ישראל. הם אף הביעו הסתייגות מהקריאה "להשליך את היהודים לים".

נמרוד עובד

תולדות המפלגה הקומוניסטית הירדנית נמצאות במרכז חיבור לתואר דוקטור של מוחמד כבהא, שאישר באחרונה בית הספר להיסטוריה של אוניברסיטת תל-אביב.

מדור זה אמנם עסוק כבר יותר משנה בתולדות המפלגה הקומוניסטית בארץ, ועבודתו של ד"ר כבהא ראויה להתייחסות בהקשר זה. מדוע? את התשובה אפשר למצוא

כבר בדפיה הראשונים: "למרות שהמפלגה נוסדה ב-1951, מסגרת הזמן הנידונה בעבודה מתחילה ב-1948, שכן שורשי המפלגה בתקופת המנדט הבריטי בפלסטין/ארץ ישראל. כתוצאה ממלחמת 1948, פעיליה של הליגה לשחרור לאומי נאלצו להתפצל בין חלקה הישראלי של אדמת פלסטין עליו הוקמה מדינת ישראל לבין חלקה הערבי של פלסטין אותו כבשה וסיפחה ירדן ב-1950. פעילי הליגה שנאלצו להישאר תחת השלטון הירדני, יחד עם תאים

מרקסיסטיים עבר-ירדניים, הקימו את המפלגה הירדנית ב-1951. מפלגה זו פעלה בזירה הירדנית כמפלגה בלתי-חוקית במשך עשרות שנים, עד שב-1991 קיבלה הכרה רשמית מטעם המשטר".

עבודת מחקר זו היא פורצת דרך ומן הראוי לפרסמה כספר (בעברית, בערבית ובשפות נוספות). זאת על מנת שתהיה נגישה למתעניינים בהיסטוריה, בחברה ובפוליטיקה של המזרח התיכון. למחקר זה שפע של מקורות ראשוניים, כולל ראיונות אישיים רבים עם מייסדי המפלגה, חלקם "בוגרי" הליגה לשחרור לאומי; מסמכים ארכיוניים (ביניהם גיליונות "אל-אתיחאד") וספרי זיכרונות.

כבהא אמנם לא ציין כמה שנים הקדיש לכתיבה, אולם מעיון בתאריכים בהם נערכו הריאיונות ונאספו המסמכים במדינות ובערים רבות – אפשר להסיק כי המחבר הקדיש לכך שנים לא מעטות. בסקירה זו אעסוק בחלק מן העבודה העוסק במורשת שהנחילו מייסדיה הפלסטינים של המפלגה.

"נאבקנו למען מדינה פלסטינית"

פואד נסאר נולד ב-1914 בנצרת במשפחה נוצרית ענייה. הוא נאלץ להפסיק את לימודיו בגיל צעיר והחל לעבוד כשוליית סנדלר בבית מלאכה. בזיכרונותיו כתב שעבודתו כשכיר צעיר ומנוצל עיצבה את תודעתו המעמדית וקירבה אותו למעמד הפועלים. ב-1929, עת היה בן 15, הוא הצטרף למפלגה הקומוניסטית הפלשתינאית (פק"פ) והשתתף לראשונה בהפגנה קומוניסטית נגד השלטון הקולוניאלי הבריטי. ב-1936 נידון נסאר לשישה חודשי מעצר בגין "הקמת חוליית טרור" ו"פעילות קומוניסטית חתרנית נגד השלטון". בכלא הוא למד, יחד עם חבריו, את יסודות המרקסיזם. לאחר שחרורו נעצר שוב. בכלא עכו, חיזקה הישיבה יחד עם האסירים הקומוניסטים הערבים והיהודים "את תפישת עולמו המעמדית והקומוניסטית".

ב-1938 נלחם כאיש גרילה נגד הבריטים בהרי ירושלים וחברון, נפצע ונמלט לעיראק. שם הוא הצטרף למפלגה הקומוניסטית המקומית. ב-1943 שב לנצרת עירו, ותרם רבות להקמת איגודי הפועלים של הליגה לשחרור לאומי. ב-1944 נמנה עם מייסדי "אל-אתיחאד" וב-1945 הוא הקים יחד עם חבריו את קונגרס הפועלים הערבים. ב-1947 הוא הביע

הונרזה הרשימה המשותפת

ולחכריו שביתה, לאחר שאגף השכר במשרד הבריאות הורה למנהלי בתי החולים להפחית 20% משכרן של האחיות האחראיות ו-5% משכר האחיות מן המניין שסירבו ליטול חלק במבדקי האיכות (אקרדיטציה) שאימץ המשרד. האחיות מוחות על כך שבצד מצוקת כוח אדם ומחסור בתקנים, התווספה באחרונה לעבודה בבתי החולים רשימת מטלות ארוכה המכבידה את העומס הרב שהן נתונות בו. זאת, במסגרת מבדקי האיכות הקפדניים בבתי החולים שאימץ משרד הבריאות בהתאם לנהלים בינלאומיים. לטענת הסתדרות האחים האחיות, הדרישה לעמוד בכל המטלות החדשות, נוסף לביצוע מטלותיהן בשגרה, יוצרת עומס כבד ובוואה על חשבון טיפול בחולים. בהתאם לכך, דורשות האחיות תוספת של כ-1,500 תקנים, שעלותם כ-450 מיליון שקל.

עדאלה: לאסור הצבת מצלמות נסתרות בקלפי

מרכז עדאלה דורש לאסור הצבת מצלמות בקלפיות בבחירות הקרובות שייערכו ב-17 בספטמבר. זאת לאחר שביום הבחירות לכנסת ה-21, דווח בכלי התקשורת על כ-1,200 מצלמות שהציבו חברי ועדות הקלפי מטעם סיעת הליכוד בקלפיות ביישובים הערביים. בתגובה, החליט יו"ר ועדת הבחירות, השופט חנן מלצר, כי הצבת מצלמות מותרת במקרים חריגים שיש בהם חשד חריג לקיום עבירה. מלצר אף לא הורה למשטרה לפתוח בחקירה פלילית בעניין. לפי עדאלה, החלטה זו אינה מבטיחה שהמעשים לא יישנו. לכן פנה המרכז שוב לרשויות האכיפה וליועמ"ש כדי שיפתחו בחקירה פלילית, לאחר שלא נענו פניותיו מחודש אפריל.

סניף תל אביב של המפלגה הקומוניסטית הישראלית (מק"י)
חלקו השני של הדיון במרקסיזם במאה ה-21: המשבר הסביבתי והכלכלי בהשתתפות ד"ר אפרים דויד
יום ד', 7 באוגוסט, 20:00, אחד העם 70, ת"א

מועדון קולנוע בגדה השמאלית
תכניית חודש יולי תתפרסם בעמוד הפייסבוק של מועדון הקולנוע
מוצ"ש, 3 באוגוסט, 20:00, אחד העם 70, ת"א

חד"ש, תע"ל ורע"ם הכריזו (27.7) על הקמתה מחדש של הרשימה המשותפת. יממה לאחר מכן, גם בל"ד הודיעה על הצטרפות. יו"ר הרשימה המשותפת, ח"כ איימן עודה (חד"ש), אמר במסיבת עיתונאים שנערכה בנצרת כי הרשימה "מושטה יד לכל הכוחות הדמוקרטיים בחברה היהודית כדי שיתמכו בנו, ונפעל למען הפלת ממשלת נתניהו ולביטול חוק הלאום". הוא הוסיף כי ברשימה מקווים ששיעור ההצבעה בחברה הערבית יגיע ב-17 בספטמבר ל-70%. בבחירות האחרונות עמד שיעור ההצבעה בחברה הערבית על כ-50%. ח"כ עופר כסיף (חד"ש) אמר במסיבת העיתונאים שהרשימה המשותפת "היא הכתובת היחידה לכל מי שמתנגד לגזענות, לכיבוש ולפשיזם. זה המקום לציבור הערבי-פלסטיני בישראל ולכל הכוחות הדמוקרטיים - יהודים ואחרים". לדברי ח"כ עאידה תומא-סלימאן (חד"ש), "אנו יוצאים לדרך ומחשבים מסלול מחדש, עם לא מעט לקחים. נפעל כדי למקסם את הייצוג וההשפעה של הציבור שלנו אל מול כל האתגרים שלפנינו".

ביה"ד הורה להקפיא את שביתת האחיות

לאחר יומיים של שביתה, פסק בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב כי שביתת האחיות תושהה עד לתחילת אוגוסט. בתקופת הביניים יימשכו העיצומים והמו"מ בחסות בית הדין. הסתדרות האחים והאחיות החליטה בשבוע שעבר להחריף